

Próder István

■ Vegyészeti Múzeumot Támogató Alapítvány, Várpalota

Magyar vonatkozású kémia- és vegyipartörténeti évfordulók

5 éve

2020 januárjában lezárult a GlaxoSmith-Kline (GSK) két ütemben, összesen 21 milliárd forintos beruházással végrehajtott gödöllői gyártóüzem-bővítése. A beruházással a hazai oltóanyaggyár stratégiai szereplővé lépett elő a vállalat globális vakcinagyártási tevékenységében. Az oltóanyaggyár kapacitásbővítésének célja, hogy a vállalat minden diphteria toxoid és tetanus toxoid terméket egy helyen, hazai vakcinaüzemeiben gyártson.

2020. január 11-én hunyt el Mayer István fizikus, kvantumkémikus. Fizikusként kémiai kérdések megoldásával foglalkozott. Magyar és angol nyelven kétszáz közleménye jelent meg.

2020 áprilisában a Mol-csoport a Kaszpitengeren található azerbajdzsáni olajmezőben 9,5 százalékos tulajdont vásárolt. 2020. április 16-án zárták le az ACG olajmező és a BTC csővezeték résztulajdonának megvásárlásáról szóló, 1,57 milliárd dolláros tranzakciót a Chevron Global Ventures Ltd.-vel és a Chevron BTC Pipeline Ltd.-vel.

2020. május 19-én, életének 93. évében hunyt el Boksa Zoltán, az ELTE Szer-

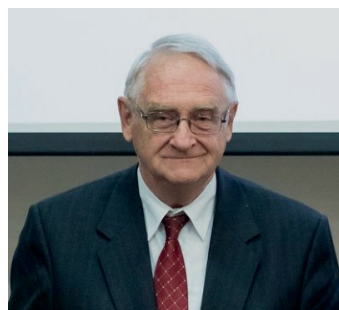

BOKSA ZOLTÁN

vetlen Kémiai Tanszékének egyetemi tanára, a hazai és nemzetközi üvegkutatás egyik meghatározó személyisége. Munkacsoportjával megalapozta a pH-méréshez szükséges üvegelektrod hazai gyártását. Eredményeket ért el az üvegelektrod működési mechanizmusának felderítésében, különleges tulajdonságú üvegelektrodok kifejlesztésében. Tanulmányozta az üveg elektromos vezetésének elméleti kérdéseit; továbbá az üveg és a vizes oldatok, valamint korrozív gázok kölcsönhatását.

2020-ban a Chemistry Europe Fellow címet adományozta az Európai Kémiai Társaságok Szövetsége (EuCheMS) Joó Ferenc akadémikusnak, a Debreceni Egyetem Természettudományi és Technológiai Kar Fizikai Kémiai Tanszéke professor emeritusának. A díjat a Magyar Kémikusok Egyesületének elnöke, Simonné Sarkadi Livia 2020. július 17-én adta át a Debreceni Egyetemen, Csernoch László, a Debreceni Egyetem rektorhelyettese jelenlétében.

2020-ban Simig Gyula vegyész-mérnököt, az Egis Gyógyszergyár nyugalmazott

SIMIG GYULA

kutatási igazgatóját Jedlik Ányos-díjjal tüntették ki. A díjjal a kimagaslóan sikeres feltalálói tevékenységet, a kiemelkedő színvonalú iparjogvédelmi munkásságot ismerik el.

2020-ban a Külgazdasági és Külügyminisztérium stratégiai megállapodást írt alá a Magyarországi Gyógyszergyártók Országos Szövetségével. A létrejött partnerség lehetőséget adhat a gyógyszer-gyártó vállalatok fejlődéséhez, a kutatási-fejlesztési és beruházási tevékenységük bővítéséhez.

2020. augusztus 11-én hunyt el Grün Alajos, a BME Szerves Kémia és Technológia Tanszék docense. Környezetbarát technológiai és foszfororganikus kutatásokat folytatott. Három évtizeden át laborgyakorlatokat vezetett. Szakdolgozatok, diplomamunkák témavezetőjeként, társ-témavezetőjeként is részt vett az oktatásban.

10 éve

2015-ben Pétfürdőn a Nitrogénművek Zrt.-nél új dolomitörő üzemegység épült. Az üzemrész a „pétisó” műtrágyagyártás során az ammónium-nitrát olvadékhhoz adagolt dolomitport állítja elő. A dolomitörő a Pétisóüzemet és a Granulálóüzemet szolgálja ki.

2015-ben a Mol adásvételi szerződést kötött a norvég Ithaca Petroleum Ltd.-vel – amely az Ithaca Petroleum Norge (IPN) 100%-os tulajdonosa – a leányvállalat megvásárlásáról. Az IPN többségében kőolajat tartalmazó vagyona nettó 600 millió hordó kőolaj-egyenértéket foglal magában. A munkaprogram három kutatófúrás leemlélyítését tartalmazta 2015-ben és 2016-ban.

2015-ben az Egis Gyógyszergyár megvásárolta a Bayer lengyelországi Biovital® termékcsaládját. A Biovital® étrend-kiegészítő termékcsalád vitaminkészítményeket tartalmaz.

2015-ben a debreceni székhelyű TU-PLAST Tubusgyártó Kft. új, 6600 m² területű

gyártócsarnokot helyezett üzembe. A vállalat polietilén tubusokat gyárt, 2015. évi termelési kapacitása 200 millió darab. A vállalkozás 75%-ban a svájci Hoffmann Neopac AG anyavállalat tulajdona.

2015. augusztus 1-től a TVK új néven, mint Mol Petrolkémia Zrt. folytatja működését.

2015. augusztus 25-én a „pétisó” műtrágyát a Veszprém Megyei Önkormányzat Értéktár Bizottsága a megye értéktárába vette.

2015-ben adták át a Mol Petrolkémia Zrt. új, butadién-kinyerő üzemét Tiszaújvárosban. Az új üzem évi 130 000 tonna butadiént állít elő, amely az autóabroncsokhoz felhasznált műgumi gyártásának legfontosabb alapanyaga. A tiszaujvárosi üzemben mintegy 5 millió autógumi-abroncs előállításához szükséges butadiént állítanak elő évente. Az üzem építése 2013 szeptemberében kezdődött, a szerelése 2015 augusztusában fejeződött be.

2015. március 18-án hunyt el Várnai György, a Révai Miklós Gimnázium kémia tanára. Közreműködésével indult el a középiskolások Irinyi János-kémiaversenye és a Középiskolai Kémiai Lapok, a Kőké. Elsőként vette át a Rátz Tanár Úr Életműdíjat a kémia oktatása terén végzett munkájáért. Tanítványai országos tanulmányi versenyeken és diákolimpián is szerepeltek.

2015. június 22-én hunyt el Matherny Miklós, a Kassai Műszaki Egyetem professzora. Magyarországon az Egyetemes Kultúra Lovagja címmel tüntették ki. Tudományos és egyetemi oktatómunkája főként az analitikai kémia, a színkép-elemzés és a kemometria területein érvényesült.

2015. június 23-án hunyt el Patonay Tamás vegyész, a Debreceni Egyetem Szerves Kémia Tanszékének tanszékvezető professzora. Nemzetközileg elismert alapkutatásokat végzett a preparatív szerves kémia területén. Kutatásai mellett kiemelkedő iskolateremtő oktatómunkája és tudományszervező tevékenysége.

2015. július 25-én hunyt el Vámos Éva, a történelemtudomány kandidátusa, címzetes egyetemi tanár. Az Országos Műszaki Múzeumban (ma: Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum) több munkakörben dolgozott, 1994–2004 között főigazgatóként. Fontos szervezői és vezetői feladatokat vállalt hazai és nemzetközi szervezetekben, tudományos bizottságokban, mint: Magyar Kémikusok

VÁMOS ÉVA

Egyesülete, Műszaki és Természettudományos Egyesületek Szövetsége, ICOM International Committee for Museums and Collections of Science and Technology, International Union for the History and Philosophy of Science. 2009-ben a Budapesten tartott XXIII. Nemzetközi Tudomány- és Technikatörténeti Kongresszus magyar szervezőbizottságának elnöke volt. Részt vett a húsznyelvű muzeológiai szótár szerkesztésében, társszerkesztője volt a MTESZ évente rendezett ankétja alapján készített „Tanulmányok a természettudományok, a technika és az orvoslás történetéből” című kiadványnak. Szerkesztőbizottsági elnöke volt a Technikatörténeti Szemlének, szerkesztőbizottsági tagja az Orvostörténeti Közleményeknek. Tudományos kutatásaiban főként műszaki muzeológiával, a magyar tudományos műszaki kutatás nemzetközi kapcsolataival, a nők természettudományban betöltött szerepével, kémia- és vegyipar-történeti kérdésekkel, a magyar textilipar és háztartásvegyipar fejlődésével foglalkozott.

2015. szeptember 11-én, harminckét éves korában hunyt el Árus Dávid vegyész. A Szegedi Tudományegyetemen szerzett vegyész diplomát 2007-ben. A Szervetlen és Analitikai Kémia Tanszéken dolgozott doktori munkáján. Látványos, érdekes kémiai kísérletek bemutatásával, tervezésével foglalkozott. Iskolákban, természettudományos rendezvényeken tartott kísérleti bemutatóival járult hozzá a kémia népszerűsítéséhez.

2015-ben hunyt el Várhelyi Csaba vegyész, egyetemi professzor. 1949 és 1959 között a Bolyai Tudományegyetem Szervetlen és Analitikai Kémia Tanszékén tanársegéd, 1959 és 1988 között a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen tanársegéd, egyetemi főmunkatárs, majd adjunktus. 1999-ben a román Tanügyi Minisztérium „tisztelőbeli egyetemi pro-

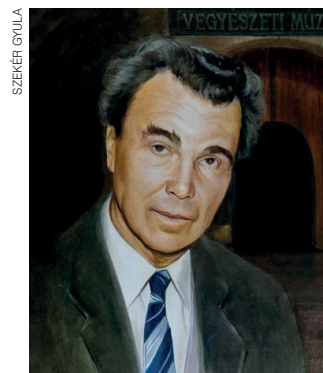

VÁRHELYI CSABA

fesszor” címmel tüntette ki. Tudományos munkája során átmenetifém-vegyületek szintézisével, szerkeztük és kémiai tulajdonságaik vizsgálatával foglalkozott. 1989 után többször

dolgozott Magyarországon vendégkutatóként, illetve vendégprofesszorként. Alapító tagja volt az Erdélyi Múzeum Egyesületnek. Tagja volt az Erdélyi Magyar Műszaki Társaságnak és a Magyar Kémikusok Egyesületének. Tankönyveivel, egyetemi jegyzeteivel és előadásaival jelentősen hozzájárult a magas színvonalú, magyar nyelvű kémiaoktatás fennmaradásához a Babeş-Bolyai Egyetemen.

2015. december 17-én hunyt el Szekér Gyula vegyész, a kémiai tudományok doktora, címzetes egyetemi tanár, iparpolitikus. 1949-ben a Pázmány Péter Tudományegyetemen vegyészdiplomát szerzett. 1949–50-ben a Fémipari Kutató Intézetben dolgozott tudományos kutatóként.

SZEKÉR GYULA

Kandidátusi disszertációját az alumínium-elektrolízis témakörben 1953-ban védte meg. 1971-ben szerezte meg a kémiai tudományok doktora fokozatot. A Budapesti Műszaki Egyetem címzetes egyetemi tanára volt. 1954 és 1956 között az alumíniumipar vezetője, 1957-től miniszterhelyettes, majd a miniszter első helyettese, 1971–75 között nehézipari miniszter. Tevékeny részt vállalt az irányítása alá tartozó energetika, gyógyszeripar, kőolaj- és földgázipar, petrokémia, műanyag- és műtrágyagyártás, valamint alumíniumtermék-gyártás összehangolt kiépítésében, felfuttatásában, korszerűsítésében. 1975–80 között miniszterelnök-helyettesként főként a magyar gazdaság nemzetközi gazdasági kapcsolataival és az ipar strukturális korszerűsítésének problémáival foglalkozott. 1980-tól az Országos Műszaki Fejlesztési Bi-

zottság elnöke, 1984-től 1989-ig a Magyar Szabványügyi Hivatal elnöke volt. E munkaterületeken is alapvetően az ipar tudományos-műszaki korszerűsítése érdekében dolgozott. 1960 és 1986 között ipari csúcavezetőként, műszaki és szellemi közreműködőként egy tucat nagyvállalat, valamint több mint száz létesítmény szellemi előkészítésében, döntéshozatalában és megvalósításában vett részt. Gazdaság- és iparpolitikai témakörben 13 könyvet és 150 publikációt jelentetett meg. Megalapította a várpalotai Thury-várban elhelyezett Magyar Vegyészeti Múzeumot, és értékes ipartörténeti dokumentumokkal gyarapította gyűjteményeit. Portréját, Csonka Ernő alkotását a „Híres vegyészek arcképcsarnoka” őrzi a múzeumban.

15 éve

2010. július 13-án avatták fel a Teva Gyógyszergyár debreceni telephelyén azt a Mega-Pack üzemet, mellyel a világ egyik legnagyobb csomagolóegysége jött létre. A fejlesztés alapján a debreceni telephely tablettagyártó kapacitása 15 milliárd egységre, csomagolási volumene pedig 10 milliárd egységre nőtt.

2010-ben az Amerikai Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegy Hivatala (USPTO) engedélyezte a piacvezető Thales Nano budapesti cég H-Cube reaktorának és hozzá kapcsolódó hidrogénező technológiájának szabadalmi bejegyzését. A rendszer biztonságos, gyors és költséghatékony hidrogénezést tesz lehetővé.

2010-ben a BorsodChem teljes irányítását a kínai Wanhua Industrial Group vette át, miután megvásárolta a vállalat korábbi többségi tulajdonosai, a Permira (Permira Alapok) és a VCP (Vienna Capital Partners) birtokában levő valamennyi BorsodChem-részvényt.

2010. október 4-én a Mal Zrt. Kolontár határában fekvő vörösiszap-tározójának fala átszakadt, és a kiáramló több millió köbméter lúgos vörösiszap három település, Devecser, Kolontár és Somlósárhely jelentős részét elöntötte. A katasztrófában tíz ember meghalt, több mint százan sebesültek meg és mintegy ezer embert kellett kitelepíteni az iszapömlés sújtotta területéről. A vörösiszap-katasztrófa Magyarország történetének egyik legnagyobb környezeti és egyik legsúlyosabb ipari katasztrófája volt.

2010-ben a Richter Gedeon Nyrt. megvásárolta a svájci PregLem gyógyszeripari vállalat részvényeinek 100%-át. Az ak-

vízió jelentősen hozzájárult a Richter nyugat-európai jelenlétének erősítéséhez. A PregLem gyógyszeripari vállalat termékfejlesztési és értékesítési tevékenységével a nőgyógyászati rendellenességek gyógyszeres kezelését segíti. A PregLem felvásárlását követően a Richter megvásárolta a német Grünenthal GmbH fogamzásgátló termékportfólióját.

2010-ben adták át az Arad–Szeged földgázvezetékét. A magyar FGSZ Földgázszállító Zrt. és a román Transgaz S. A. közösen építette meg a vezeték, amely megteremtette a lehetőséget a két ország közötti földgázszállításra.

2010-ben hunyt el Mihalik Béla vegyész-mérnök, a Magyar Selyemipari Vállalat Selyemkikészítő gyárának főmérnöke. Több színezési és kikészítési technológiát vezetett be. Sokat tett a szakágazat fejlesztéséhez kapcsolódó közép- és felsőfokú oktatásért.

2010. február 25-én hunyt el Márta Ferenc akadémikus, az MTA egykori alelnöke,

MÁRTA FERENC

az MTA Kémiai Kutatóközpont nyugalmazott főigazgatója, a szegedi József Attila Tudományegyetem volt rektora. Kutatásai a termikus és a fotokémiai elemi reakciók kinetikájának vizsgálatához kapcsolódtak.

2010-ben hunyt el Kiricsi Imre, a szegedi JATE Alkalmazott Kémiai Tanszékének tanszékvezető professzora. Halogénezett szénhidrogének mint környezetkárosító anyagok zeolitokkal történő ártalmatlantásával, majd zeolitbázisú anyagok katalitikus alkalmazásával foglalkozott. Jelentős eredményeket ért el a nanoszerkezetű anyagok kutatásában is.

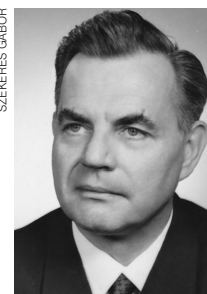
2010. június 1-jén hunyt el Ettre László vegyész-mérnök. A Richter Gedeon Gyógyszergyárban, majd Veszprémben, a NEVIKI-ben (Nehézvegyipari Kutató Intézet), később Budapesten, a Műanyagipari Kutató Intézetben dolgozott. 1956-

ban Nyugat-Németországban, a LURGI Művek gázkromatográfiás laboratóriumának vezetője lett. 1958-tól rövid megszakítással az USA-ban a Perkin-Elmer cégnél dolgozott 1990 végéig.

2010. június 11-én hunyt el Kapovits István, az ELTE Szerves Kémiai Tanszékének professzora. Kutatócsoportjával szerves kénvegyületek elektron- és térszerkezetének vizsgálatával, szintézisük és reakciómechanizmusaik megállapításával foglalkozott. Munkája során 1970–71-ben új vegyületcsaládot fedezett fel, a stabilis spiro-szulfuránokat.

2010. október 12-én hunyt el Szekeres Gábor vegyész-mérnök, a Magyar Kémikusok Lapja örökös főszerkesztője. A NIM

SZEKERES GÁBOR

Ipargazdasági Főosztálya csoportvezető főmérnök-ként tervezési feladatokat látott el, de fontosnak tartotta az ipari emlékek megőrzését is. Egyik kezdeményezője volt a

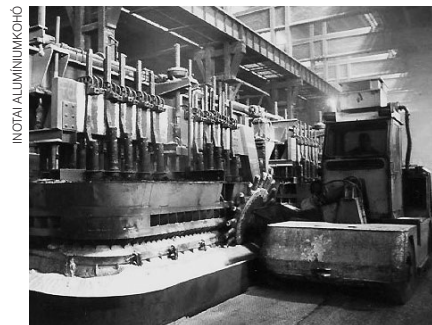
várpalotai Vegyészeti Múzeum létrehozásának. Munkásságának legnagyobb és legfontosabb részét a Magyar Kémikusok Lapja szerkesztése jelentette. 1959-től négy évtizeden át volt a lap főszerkesztője, gondoskodott annak fennmaradásáról, tartalmának bővítéséről. Ezt követően a szerkesztőbizottság elnökeként tovább segítette a szerkesztőbizottság és a lap szerzőinek munkáját.

20 éve

2005-ben a Sanofi-Aventis Gyógyszergyártó cég a Chinoín leányvállalatánál megkezdte kutatási-fejlesztési központjának létrehozását. A beruházás értéke 15 millió euró volt. Ugyanebben az évben avatták a vállalat Csanyik-völgyi telepén az előre töltött fecskendő gyártó üzemet, valamint a hozzá tartozó laboratóriumot és magasraktárt.

2005. április 5-én adták át az óbudai Graphisoft Park új biotechnológiai épület-tömbjét, amely többek között a bio- és nanotechnológiai kutatásokban élenjáró ComGenex cégcsoportnak ad otthont. A ComGenex Rt.-t magyar vállalkozók alapították 1992-ben. A cég világszerte több mint 250 gyógyszerkutató intézménnyel áll kapcsolatban.

2005. június 30-án döntött úgy a Magyar Alumínium Rt. igazgatósága, hogy leállítja az inotai alumíniumkohót. A leál-

lításra gazdaságossági okokból került sor a magas villamosenergia-költségek és az értékesítés veszteségei miatt. Az alumíniumkohót 1950-ben létesítették. Területén jelenleg az Inotal Zrt. működik, amely villamos és acélpipari célra felhasznált durvahuzalokat, aeroszolos palackokhoz alapanyagot, transzformátor-, építőipari és egyéb szalagokat, több iparágban felhasználható húzott huzalokat és öntészeti tömböket gyárt.

2005. augusztus 10-én jelentették be, hogy az ICN Hungary (Alkaloida, Tiszavasvári) jogutódja, a Valeant amerikai cég eladta a vállalatot az indiai Sun Pharmaceutical Industries Ltd. cégnek. A Sun Pharma India ötödik legnagyobb gyógyszer-vállalata, amely az ICN megvásárlásával az európai generikus gyógyszerpiacra kívánt belépni.

2005 őszén avatták fel a Michelin cégcsoport új magyarországi gyárát Nyíregyházán. Az üzem évi 800 ezer darab, személygépkocsikhoz való gumiabroncsot gyárt.

2005 októberében ünnepélyesen felavatták a TVK Nyrt.-nél, Tiszaújvárosban, a Petrolkémiai Fejlesztési Projekt létesítményeit.

2005-ben a TVK Nyrt.-t az Európai Vegyipari Tanács (CEFIC) tagjává választotta. Ennek következtében a TVK és a Molcsoport közvetlenül részt tud venni az európai vegyipari cégeket érintő törvényhozási folyamatokban.

2005-ben hunyt el Somló György, a Vegyterv nyugalmazott igazgatója, a Miskolci Egyetem címzetes egyetemi tanára. A zürichi műegyetemen szerezte vegyészmérnöki oklevelét és ott is doktorált. A Chinoin gyógyszergyárban, majd a balatonfűzfői Nitrokémiánál dolgozott, ez utóbbiban a gyár igazgatójaként. 1956-tól nyugdíjazásáig a Vegyterv igazgatója. Vezetése alatt a Vegyterv a legjelentősebb magyar tervezőirodává alakult, ahol a hazai munkák mellett exporttervezési feladatokat is vállaltak. Egyetemi oktatói és tankönyvírói munkásságát nyugdíjas éveiben is folytatta, hosszú

időn át volt a Magyar Kémikusok Lapja munkatársa.

2005-ben hunyt el Sebestyén Béla vegyészmérnök, vezérigazgató. A Veszprémi Vegyipari Egyetem Ásványolaj és Petrolkémia Szakán szerzett oklevelet 1967-ben. A Dunai Kőolajipari Vállalatnál kezdett dolgozni, majd a Németországban, a schwedti petrolkémiai kombinátnál töltött gyakorlati éveket követően a DKV technológiai részlegéhez került. Technológusi, majd üzemcsoport-vezetői beosztás után a DKV vezérigazgató-helyetese lett. 1991–1995 között a megalakuló Mol Rt. Feldolgozási és Kereskedelmi Divíziójának vezetője. Fontos szerepe volt a Mol Rt. környezetvédelmi helyzetének javításában, a vállalat folyamatos fejlesztésében. 1996–2002 között, nyugdíjba vonulásáig, a Terméktároló Rt. első vezérigazgatója volt.

2005. június 17-én hunyt el Károlyi József vegyészmérnök, a Nagynyomású Kísérleti Intézet (NAKI) igazgatója. A Varga József-iskola képviselőjeként kiemelkedő elméleti tudásához több üzemben gyűjtött tapasztalatokat (Péti Nitrogénművek, Péti Kőolajipari Vállalat, Fővárosi Gázművek). Később a Varga József alapította NAKI-ban eredményes félüzemi kísérleteket folytatott a Varga-féle hidrokra-k-eljárás továbbfejlesztése folyamán. A nagyüzemi kísérleteket a németországi Böhlenben végezték, és a megalakuló Magyar–Német Varga Tanulmányi Társaság magyar igazgatója lett. Varga József halála után, 1956-ban a NAKI igazgatóhelyettese, majd 1959-ben igazgatója. Vezetése alatt az intézet a korszerű hidrogénező, dehidrogénező technológiák legjobb képviselőjévé fejlődött. Kutatásaik alapján valósult meg Magyarországon többek között a zsíralkohol, a furfural-alkohol, a szorbit és az N-izopropilánilin gyártása.

2005-ben hunyt el Nagy Sándor vegyészmérnök. Az Olajterv fejlesztési igazgatójaként a kőolajipar műszaki fejlesztési kérdéseivel foglalkozott, így a kőolajdesztilláció javításával, kőolajipari és vegyipari készülékek fejlesztésével, a kőolajbányászat új módszereinek kialakításával.

2005-ben hunyt el Halász Aurél gépészmérnök, egyetemi tanár. Oklevelét a Budapesti Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Karán szerezte, majd a BME-n és az Állami Műszaki Főiskolán végzett oktatómunkáját 1951-től a Veszprémi Vegyipari Egyetemen (Pannon Egyetem) folytatta. Megszervezte az egyetem Gép-

HALÁSZ AURÉL

tan Tanszékét, 1960–1966 között irányította a BME Gépészmérnöki Karának Veszprémbe kihelyezett esti tagozatát, 1962–1968 között az egyetem rektorhelyettesi tisztét töltötte be. Kutatásaiban többek között a szabályozószélepek hazai fejlesztésével foglalkozott. Az MTA Veszprémi Területi Bizottságában megalapította a Gépészeti Munkabizottságot, melynek 1989-ig elnöki feladatait is ellátta.

2005. október 12-én hunyt el Paulik Ferenc vegyészmérnök, a termoanalitikai ku-

PAULIK FERENC

tatások nemzetközileg elismert személyisége. A Paulik Jenővel és Erdey Lászlóval közösen szabadalmaztatott találmány, a derivatográf egyik felfedezője és megvalósítója. Készülékük kiemelkedő jelentőségű a termoanalitika fejlődése szempontjából, mert további műszerrendszerek kialakítását tette lehetővé. A Paulik testvéreket 1974-ben a Nemzetközi Termoanalitikai Szövetség Mettler-díjjal tüntette ki.

2005. október 30-án hunyt el Fonyó Zoltan vegyészmérnök, az MTA tagja, a BME Vegyipari Műveletek Tanszékének tanszékvezető professzora, az MTA–BME Műszaki Kémiai Kutatócsoport vezetője. 1967-ben a Veszprémi Vegyipari Egyetemen szerzett oklevelet. Kezdetben az Olajterv-nél dolgozott, majd 1974-től a

BME Vegyipari Műveletek Tanszékén adjunktus. Emellett vendégprofesszor volt a tokiói és a zürichi egyetemen. Munkáiban megfogalmazta a termikus elválasztási műveletek energetikai javításának termodinamikai alapjait. Kutatásai során teljes vegyipari folyamatok tervezésével, energetikailag integrált folyamatok tervezésével, különleges szétválasztó műveletek fejlesztésével, környezetbarát folyamat tervezéssel foglalkozott. Több mint háromszáz tudományos közlemény és hét könyv szerzője. *Földes Péter* és *Fábrý György* alkotótársakkal írott „Rektifikálás”, illetve „Vegyipari művelettani alapismeretek” című könyvei a vegyészmérnök-képzés alapműveivé váltak.

2005-ben hunyt el *id. Nyiredy Szabolcs* vegyészmérnök, a Richter Gedeon Vegyészeti Gyár (Kőbányai Gyógyszerárugyár) központi analitikai laboratóriumának (később: Minőségfejlesztési és Ellenőrzési Főosztály) vezetője. A hazai gyógyszerellenőrzés kiemelkedő képviselőjeként tagja volt a Magyar Gyógyszerkönyvek (V–VII) Kémiai Albizottságának, illetve az Egészségügyi Tudományos Tanács Gyógyszerészeti és Gyógyszerkönyvi Bizottságának.

2005-ben hunyt el *Pauka Imre* vegyész, a pécsi Pollack Mihály Műszaki Főiskola főigazgatója, majd az OKTH Környezetvédelmi Intézetének igazgatója. 1967–68-ban meghívott előadó Németországban az apoldai és a weimari főiskolán. Szilikátrendszerek reakciótipusainak reakciókinetikai vizsgálatával, környezetvédelmi kérdések közül levegőszennyezéssel, környezeti hatásvizsgálatokkal foglalkozott.

25 éve

2000-ben a Richter Gedeon Rt. nyerte el első alkalommal négy másik hazai vállalat mellett az Oktatási Minisztérium által kiírt Kármán Tódor díjat. A díjat az oktatás, kutatás, felnőttképzés támogatására alapították.

2000-ben a Mol Rt. átadta az algyői kőolaj- és földgázmező rekonstrukciós programjának kulcslétesítményét, az LTEX (Low Temperature Extraction) gázelőkészítő üzemét.

2000-ben elkészült a Chinoi Rt. Csanyikvölgyi üzemének második injekciógyártási gyártósora. A gépsoron heparin-injekciót készítenek.

2000 márciusában a Mol Rt. Dunai Finomító Reformáló 4 üzemében saját fejlesztésű technológiát helyeztek üzembe,

amelynek segítségével a reformátum benzoltartalma 1% alá csökkent.

2000. március 17-én a Richter Gedeon Rt. Dorogi Gyáregységében átadták az új

szteroidüzemet és a kísérleti laboratóriumot. A szteroidüzem teljes egészében folyamattírányított, a legkorszerűbb környezetvédelmi feltételeknek felel meg, légtisztító berendezésben biofiltereket és katalitikus oxidációs módszert alkalmaz. A kísérleti nagylaboratórium új gyártástechnológiák kidolgozására épült.

2000. április 1-jétől a TVK Rt. meglévő kft.-ibe szervezte át műanyag feldolgozó üzletágait (Biafol, Flexofol, Tisza-Form és HelioPlast Kft.).

2000. április 27-én a Richter Gedeon Rt. központi telephelyén átadták a 16 milliárd Ft összköltségű Hormontablettázó és Kiszűrő üzem, valamint a Gyógyszerkészítmény fejlesztési kísérleti üzem és laboratóriumot. Az üzem évente 6 milliárd tablettát gyárt.

2000 májusában tizenkét festékipari vállalat elhatározásából megalakult a Magyar Festékgyártók Országos Szövetsége (MAFEOSZ).

2000. december 1-jén a Graphisoft R&D Rt., az Ericsson Magyarország Kft., valamint a Richter Gedeon Rt. bejelentették, hogy közös alapítványt hoznak létre a Magyar Természettudományos Oktatásért. Az alapítvány kuratóriuma évente ítéli oda a *Rátz Tanár Úr Díjat* 2 matematika-, 2 fizika- és 2 kémiatanárnak.

2000-ben hunyt el *Péceli Béla* vegyészmérnök, a kőolajfeldolgozás, a szénhidrogén kutatás elismert szaktekintélye. Egyik vezetője volt a Dunai Kőolajipari Vállalat építésének, majd az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt (OKGT) kőolajfeldolgozási igazgatójaként sokat tett az iparág fejlesztéséért. Tagja volt a Kőolaj Világkongresszus Állandó Tanácsának, számos kőolajfeldolgozási és petrokémiai konferenciát szervezett.

2000 márciusában hunyt el *Szeckerke Mária* vegyész, c. egyetemi tanár. Vizsgálta a rákellenes gyógyszerek hatásait, foglalkozott a rák-kemoterápiában alkal-

mazott szerek immunrendszert károsító hatásának ellensúlyozásával.

2000 júliusában hunyt el *Schön István*, a Richter Gedeon Rt. kutatóvegyésze. Peptidekkel, peptidok szintézisére alkalmas módszerek kidolgozásával foglalkozott. A Kisfaludy Lajos Alapítvány titkáráként sok fiatal kutató indulását támogatta.

2000. szeptember 16-án hunyt el *Nikolics Károly* gyógyszerész, a Magyar Gyógyszerészeti Társaság elnöke. A háború előtt egyetemi oktató, majd Sopronban vezette gyógyszerétárát, amely később az Egészségügyi Minisztérium kísérleti gyógyszerétára lett. Kutatásaiban a gyógyszeranalitika és a krisztallográfia határterületével foglalkozott. Számos tudományos szakbizottságban végzett munkája mellett létrehozta az MKE helyi csoportját, segítette országos konferenciák soproni megrendezését.

2000. október 18-án hunyt el *Gémes István*

vegyészmérnök, a Huntsman Co. Hungary (korábban NITROIL Vegyipari Termelő-Fejlesztő Közös Vállalat) elnöke-vezérigazgatója. Katalitikus vegyipari eljárások kidolgozásával és megvalósításával foglalkozott.

2000. november 3-án hunyt el *Fodor Gábor* vegyész, a szegedi Tudományegyetem és a québeci Université Laval professzora, a szerves kémiai oktatás és kutatás neves képviselője. Tudományos eredményeiből is kiemelkedőek a reakciómechanizmusok kutatásával, sztereokémiával foglalkozó munkái. „Szerves kémia” tankönyve alapvető kézikönyvként nemetül is megjelent.

2000. november 11-én hunyt el *Bihari István* vegyész, a hazai szerves vegyipar és gyógyszeripar kiemelkedő személyisége. A Reanal Finomvegyszergyárban műszaki igazgatóhelyettesi, az Egyesült Gyógyszer- és Tápszergyárban (a későbbi Egis) igazgatói, a Chinoi Rt. vezérigazgatói állást töltött be. Szakmai és érdekvédelmi szövetségek alelnöke, elnöki pozícióit látta el (Magyar Iparjogvédelmi Egyesület, MTESZ, Menedzserek Országos Szövetsége).

2000. november 24-én hunyt el *Kiss László*, az Országos Műszaki Múzeum főigazgató-helyettese. A műszaki múzeumok nyilvántartási, feldolgozási módszereinek kidolgozásában, a műtárgyak védté nyilvánításához szükséges alapelvek kimunkálásában, a múzeumok működő-

déséhez szükséges pénzügyi háttér megteremtésében elévülhetetlen érdemeket szerzett. Kiszely Gyula társszerzővel kiadott könyvük a Műszaki Könyvkiadónál jelent meg.

2000. december 7-én hunyt el Szabó Gerely vegyészmérnök, a Petrolkémiai Beruházási Vállalat igazgatója, 1953–57 között a Magyar Kémikusok Egyesületének elnöke. Fontos szerepe volt a Tiszai Vegyi Kombinát építésében.

30 éve

1995-ben a Teva (Izrael legnagyobb gyógyszeripari cége) vette meg a Biogal Rt. részvényeinek 78%-át.

1995-ben az Akzo-Nobel Coatings Rt. (a TVK festékgyárából alakult vegyes vállalat) teljesen külföldi tulajdonba (holland, svéd) került.

1995-ben a Tiszai Vegyi Kombinát volt Geotextília üzeme kft.-vé alakult. A 100 millió Ft-os alaptőke 25,1% részben a TVK, 74,9% részben a holland Acquest Invest BV tulajdona.

1995-ben a Richter Gedeon Rt. eladta a Dorogi Hulladékégető Kft.-ben még meglévő részesedését is a francia Sico és Sicomay cégeknek, így azok 100%-ban tulajdonosok lettek.

1995. június 20-án a TVK Rt. igazgatósága a Műtrágyagyár végleges leállítása mellett határozott. Több mint 30 év után megszűnt a műtrágyagyártás a TVK Rt.-nél (a nitrogénműtrágya-gyár építését 1960-ban kezdték meg).

1995. augusztus 16-án a TVK Rt. Polipropiléngyárában sikeres kísérletet folytattak le Solvay-katalizátor alkalmazásával.

1995 nyarán helyezték üzembe a Graboplast Rt.-nél Európa legnagyobb, folyadék tartalmú aeroszolok megbontására használt elektrofilterét.

1995 szeptemberében a Zoltek amerikai vállalatcsoport megszerezte a Magyar Viscosa Rt. közel 80%-os tulajdonát.

1995. szeptember 13-án megalakult az MTA Gyógyszerkémiai és Gyógyszertechnológiai Munkabizottsága, amely évente szimpóziumokat szervez szakterületei kutatási eredményeinek megismerésére és hasznosítására.

1995 novemberétől a Petrogáz Kft., a Molcsoport régi tagja Mol-Chem Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. néven működik.

1995. január 4-én hunyt el Wigner Jenő Nobel-díjas fizikus. Munkásságát Budapesten vegyészmérnökként kezdte, majd Berlinben és Göttingenben fizikusként folytatta. A harmincas évektől kezdődően hat évtizeden át az amerikai Princeton Egyetemen kutattott és oktatott. Az 1963-ban elnyert fizikai Nobel-díj indoklása: „Wigner Jenőnek az atommag és az elemi részecskék elméletéhez adott hozzájárulásáért, elsősorban az alapvető szimmetriaelvek felfedezéséért és alkalmazásáért.”

1995. június 16-án hunyt el Szabó Zoltán Gábor nemzetközileg elismert kémikus, akadémikus, a Szegedi Tudományegyetem (1947–1967) és az ELTE professzora (1965–1979). Elsősorban a reakciókinetika és a heterogén katalízis területén ért el fontos eredményeket, amelyeket több mint háromszáz közleményben és számos könyvben tett közzé.

1995. június 16-án hunyt el Szabó Zoltán Gábor nemzetközileg elismert kémikus, akadémikus, a Szegedi Tudományegyetem (1947–1967) és az ELTE professzora (1965–1979). Elsősorban a reakciókinetika és a heterogén katalízis területén ért el fontos eredményeket, amelyeket több mint háromszáz közleményben és számos könyvben tett közzé.

40 éve

1985. január 1-jén kezdte meg a működését a Graboplast és a Chemolimpex által alapított önálló kereskedelmi vállalat, a Grabochem.

1985. február 7-én új PVC-padlógyártó üzemet avattak a Pannonplast (Hungária Műanyagfeldolgozó Vállalat) nagytérenyi gyárában. A japán gépekkel felszerelt új gyáregységben üvegszálfátyollal erősített padlóburkoló anyagot gyártanak.

1985. első negyedévében a Pannonplast debreceni gyáregységében megkezdtek a melegvízálló PVC-csövek (CPVC-csövek) és csököttő idomok gyártását külföldről vásárolt klórozott PVC-ből.

1985 májusában polipropilén-szál-gyártó üzemet helyeztek üzembe a Graboplast Győri Pamutszövő- és Műbörgyárban.

1985. június 8-án kezdték meg a Péti Nitrogénművek (Nitrogénművek Zrt.) új

argongyárának próbaüzemeltetését. Az új gyár évi kétmillió m³ argongázt állít elő.

1985. június 11-én a Péti Nitrogénművek a finn Rosenlew cégtől olyan szennyvíz-besűrítő rendszert vásárolt, amelynek segítségével a technológiai rendszerből kikerülő hatóanyagokat ismét fel lehet használni a műtrágyagyártásban.

1985 augusztusában a Tiszamenti Vegyiművekben felépült egy évi 30 kt kapacitású folyékony szuszpenziós műtrágyagyártó üzem.

1985. augusztus 6-án beszüntette működését a pécsi benzinbontó. A Dél-dunántúli Gázművek mecsekaljai üzemében 1968 óta állítottak elő benzinből városi gázt. Az üzem a későbbiek folyamán földgázbontóként működött, majd a vezetékszerű rendszer korszerűsítése és a földgázra való teljes átállás szükségtelessé tette üzemeltetését.

1985. november 15-én adták át rendeltetésének az MTA Debreceni Atommagkutató Intézetében felépített részecskegyorsító berendezést, az első magyar ciklotront. A tudományos beruházás költsége 300 millió Ft volt.

1985. december 30-án befejezték a vasérc-termelést hazánk egyetlen vasércbányájában, Rudabányán.

1985. április 19-én hunyt el Wolfram Ervin akadémikus, az ELTE tanszékvezető egyetemi tanára, tudományos rektorhelyettese, a kolloidkémiai kutatás és oktatás kiemelkedő egyénisége.

1985. október 25-én hunyt el Korányi György egyetemi tanár. Jelentős kutatásszervező tevékenységet fejtett ki a hazai szilikátipari kutatás, a növényvédőszer-kutatás, a biológiailag aktív vegyületek kutatása terén.

50 éve

1975. január 19-én kezdték meg a termelést a Tiszai Vegyi Kombinát 250 kt/év

etilént, 125 kt/év propilént és 80 kt/év C₄-frakciót előállító olefinüzemben.

1975 februárjában indították meg a Taurus Gumiipari Vállalat abroncsgyárának új üzemét. Az üzem kapacitása évente százezer acélradial tehergépkocsi-gumi-abroncs.

1975 első negyedévében indult meg a termelés a Péti Nitrogénművek nagy kapacitású műtrágyagyárának üzemében.

1975. május 24-én hunyt el Gloetzer József vegyész-mérnök. A szén és kokszt elgázosításával, talajmechanikai, energiagazdálkodási és tüzeléstechnikai kérdésekkel foglalkozott.

1975. október 5-én hunyt el Mucskai László vegyész-mérnök. Salétromsavgyártással, benzindesztillációval kapcsolatban végzett kutatásokat. Szakcikkei, könyvei hőcserélők méretezésével, kristályosítással foglalkoznak.

1975. október 10-én hunyt el Schlattner Jenő Kossuth-díjas gépészmérnök. Nevéhez fűződik a magyar barnakőszén-lepárlás kifejlesztése. 1933-ban tervei és szabadalma alapján építették az első komplex barnakőszén-lepárló telepet Dorogon. Speciális kokszolókemencét (Schlattner-kemence) tervezett.

1975. október 27-én hunyt el Pulay Gábor István vegyész-mérnök. A mezőgazdasági mikrobiológia tanszékvezető egyetemi tanára volt a Keszthelyi Agrártudományi Egyetem Mosonmagyaróvári Karán. A tejipari mikrobiológia, illetve biokémia kérdéseivel foglalkozott.

1975. november 29-én hunyt el Korach Mór vegyész-mérnök, egyetemi tanár, az MTA tagja. Főleg kerámiai kutatásokkal foglalkozott. Nagy jelentőségűek a gráfelméletnek a kémiai technológiai folyamatokban való alkalmazására tett kezdeményezései.

1975. december 5-én hunyt el Sarudi Imre vegyész-mérnök. Az ásványvíz- és élelmiszer-vizsgálatok terén számos új meghatározást dolgozott ki.

60 éve

1965-ben kezdték meg a Tiszai Vegyi Kombinát 24 kt/év kapacitású polietilén gyárának építését.

1965-ben kezdődött a termelés a Dunai Kőolajipari Vállalat 1 millió tonnás at-

moszférikus és vákuumdesztillációs üzemében.

1965 áprilisában helyezték üzembe a Tiszai Vegyi Kombinát nitrogénműtrágya-gyárát. Éves termelési kapacitása 100 kt ammónia, 210 kt ammónium-nitrát és 10 kt karbamid volt.

1965. június 29-én kezdték meg a Magyar Viscosagyárban (ma Zoltek Zrt.) a danamid selyemszál termelését 2300 t/év kapacitással.

1965 végén elkészült az Északmagyarországi Vegyiművek 10 kt/év kapacitású formaldehidüzeme.

1965. június 26-án hunyt el Palotás József élelmiszervegyész, az Országos Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézet igazgató helyettese, a Budapesti Felsőfokú Élelmiszeripari Technikum Kémiai Tanszékének docense. Kiemelkedő munkát végzett a magyar fűszerpaprika minősítése, szabványosítása és exportjának fejlesztése terén.

1965. október 16-án hunyt el Veress Zoltán vegyész-mérnök. Kidolgozta az általa ergonnak nevezett tűzálló üveg gyártását. Nagyüzemi megvalósítására 1940-ben megalapította a Karcagi Üveggyárat. A rádiócsövek gyártásához szükséges, fémekekkel forrasztható üvegek előállításának megoldásáért 1954-ben Kossuth-díjat kapott.

70 éve

1955. március 31-én megindult a próbaüzemelés a Borsodi Vegyi Kombinát műtrágyaüzemében.

1955-ben alakult meg a Magyar Tudományos Akadémia Geokémiai Kutató Laboratóriuma.

1955-ben Magyarország a világon elsőként adott ki alumíniumfóliára nyomott postabélyeget.

75 éve

1950. január 1-jén jött létre a Gyógyszeripari Kutató Intézet Budapesten (1964-től Gyógyszerkutató Intézet). Feladata volt a magyar gyógyszeripar korszerűsítésének és fejlesztésének megalapozása. 1999-ben a Gyógyszerkutató Intézet teljes tulajdonát az IVAX Corp. floridai gyógyszer-cég vásárolta meg. Kezdetben a Richter 1/6 tulajdonrészét megtartott, de az év végére a Richter része az IVAX hollandiai leányvállalatához került.

1950 februárjában a dr. Wander Rt. gyárhoz öt üzemet csatoltak, úgymint a Palik és Tsai, a Krompecher, az Octan, az Egger Leo és Egger I., valamint a Medichemia Rt. gyógyszergyártó üzemeket. Az összehívással jött létre az Egyesült Gyógyszer- és Tápszergyár (1985 óta Egis Gyógyszergyár).

1950 februárjában indult meg a termelés a Magyar Vegyiművek (1956 óta Egyesült Vegyiművek) új, szintetikus ecetsavat gyártó üzemében. Ugyanebben az évben kezdődött meg a vállalatnál a szintetikus acetont előállító és a Higosan növényvédő szer (nedves csávázószer) gyártása.

1950 májusában jelölték ki a Tiszamenti Vegyiművek végleges telephelyét Szolnokon. Az 1952-ben működésbe lépett gyár tulajdonosa 1997-től a Bige Holding Kft.

1950. november 2-án indult meg a termelés az Almásfüzitői Timföldgyárban. (1994-ben a bauxitfeldolgozást értékesítési nehézségek miatt leállították, 1997-ben a gyárat véglegesen leállították.)

1950-ben a Chinoiban Földi Zoltán és König Rezső kutatócsoportja megoldotta a penicillin hazai előállítását.

1950 óta üzemel a Mosonmagyaróváron az elektrokorund-üzem. (A gyár elnevezése ma: Magyaróvári Timföld-és Műkorund Zrt.)

1950-ben alapították a Vegyiműveket Tervező Vállalatot (Vegyterv), mai elnevezése: Vegyipari Tervező és Vállalkozó Zrt.

1950. december 4-én hunyt el Széki Tibor vegyész, akadémikus. A Kolozsvári Egye-

SZÉKI TIBOR

temen *Fabinyi Rudolf* munkatársa, majd a Szegeden újonnan alapított Tudományegyetem Szerves Kémiai Tanszékének vezetője. 1934-től a Budapesti Tudományegyetemen az analitikai és a gyógyszerészeti kémia tanára. Főleg a színezékek kémiájával foglalkozott, de jelentősek a trombózis elleni gyógyszerek előállítására folytatott kutatásai is.

80 éve

1945. január 27-én hunyt el *Konek Frigyes* vegyész, akadémikus, egyetemi tanár, az Országos Kémiai Intézet Technológiai Osztálya kísérletügyi igazgatója. A mezőgazdasági kémia és a szintetikus szerves kémia kérdéseivel foglalkozott. 1945 júniusában hunyt el *Binder Kotrba Géza* vegyész mérnök, aki 'Sigmond Elek' utódként 1939-től vezette a Műegyetem

BINDER KOTRBA GÉZA

Mezőgazdasági Kémiai Technológia Tanszékét. 1944-ben óvóhelyet építtetett, ahol elhelyezték a tanszék értékes műszereit; az év decemberében a nyugatra telepített egyetemi hallgatók kísérőjeként utazott Németországba, ott is hunyt el. Az erjedés mechanizmusának kutatója volt, s foglalkozott a C-vitamin anyanyagának, a szorbóz mikrobiológiai előállításával. Egy kiváló oxidálóképességű acetobakter törzset tiszta tenyésztésben sikerült előállítani. Munkatársa volt a 'Sigmond Elek által írt Mezőgazdasági Kémiai Technológia (Bp., 1919, 1923) című egyetemi jegyzetnek, 1942–44-ben pedig a Magyar Kémiai Folyóirat társszerkesztője.

1945. augusztus 18-án hunyt el *Szily Pál* orvos, a fizikai kémia és biokémia kutatója. Úttörő kutató és kísérleti munkát végzett a fizikai kémia területén. 1903-ban jelent meg alapvető közleménye „Indicatorok alkalmazásáról állati

folyadékok vegyhatásának meghatározása” címmel. Kísérleteivel új módszer, a kolorimetriás pH-mérés alapján vetette meg. Felfedezte a pontos pH-értékek beállítására szolgáló mesterséges pufferoldatokat.

90 éve

1935. október 21-én az Iparügyi Minisztérium és a Péti Nitrogén Műtrágyagyár Rt. megalapította a Hydrobezin Rt.-t. A vállalat létesítését a *Varga József* szaba-

HYDROBENZIN-ÜZEM

dalma alapján barnaszén lepárlási termékeinek hidrogénezésére épített kísérleti üzem eredményei tették lehetővé. A Hydrobezin Rt.-nél 1938 végéig a szénlepárlási termékeket dolgozták fel motorhajtóanyagokká, majd a hazai kőolajforrások felfedezése után a vállalat gazdaságossági okokból ezek feldolgozására tért rá.

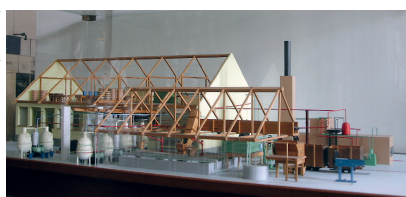
1935. október 1-jén hunyt el *Buchböck Gusztáv* egyetemi tanár, az MTA tagja. *Than Károly* halála után a Tudományegyetem 3. sz. Kémiai Intézetének vezetésével bízták meg. Fizikai kémiai és reakciókinetikai kutatásai jelentősek.

100 éve

1925. március 1-jén indult meg a termelés Peremartonban az Ipari Robbanóanyaggyár Rt. feketelőpor üzemében.

1925-ben nyújtotta be első szabadalmát *Kabay János* morfiumnak közvetlenül mákból való előállítására.

MORFIUMGYÁRTÁS (MAKETT)

1925. augusztus 17-én hunyt el *Egger Leo* gyógyszerész. Dr. Egger Leo és Egger Izidor Gyógyszerészeti és Vegyészeti Cikkek Gyára elnevezéssel üzemelt alapított, amely később gyárrá bővült Kőbányán. Ő hozta forgalomba a német Neosalvarsan injekcióhoz hasonló készítményt, a magyar Revivalt. Gyógyszergyára 1949-ben beolvadt a Dr. Wander Gyógyszer- és Tápszergyár Rt.-be (EGYT, ma: Egis).

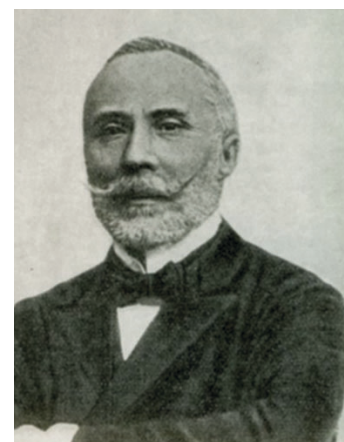
110 éve

1915-ben alapította a Földművelődésügyi Minisztérium a Gyógynövénykutató Intézetet.

1915-ben hozták létre a gyufaipar fejlesztésére a Szikra Magyar Gyújtógyárak Rt.-t.

1915-ben alapították a Miskolci Műanyagfeldolgozó Vállalat jogelődjét. Kezdetben konzervet, később növényolajat gyártott. A műanyagok feldolgozását 1959-ben kezdte el, majd 1965-ben megszüntette a vegyi termékek gyártását.

1915. január 19-én hunyt el *Kosutány Tamás* agrárkémikus, az MTA tagja. A Magyar-

KOSUTÁNY TAMÁS

óvári Gazdasági Akadémia tanára, később Budapesten az Országos Kémiai Intézet igazgatója volt. A Műegyetemen a mezőgazdasági kémiai technológia előadója. Széles körű tevékenységet fejtett ki a mezőgazdasági ipar fejlesztése, a megfelelő műtrágyázási ismeretek terjesztése terén.

1915. július 20-án hunyt el *Muraközy Károly*, a Budapesti Kereskedelmi Akadémia kémia tanára. *Than Károly*, majd *Ilosvay Lajos* munkatársaként főleg gázreakciók tanulmányozásával foglalkozott. A Földművelődésügyi Minisztérium talajkémikusaként tanulmányutat tett Németországban, Franciaországban és Svájcban. Kémia tankönyvet írt felsőbb tanintézetek számára.

120 éve

1905. január 1-jén alapították a Galenus Gyógy- és Vegyigát, a Reanal jogelődjét.

GALENUS GYÓGY- ÉS VEGYIGYÁR

1905. március 4-én született Papp Szilárd vegyészmérnök. Az Országos Közegészségügyi Intézetben a vízügyi osztály vezetője volt. Főként vízanalitikával, víztechnológiával foglalkozott. Eljárást dolgozott ki csővezetékek agresszív szén-savas vizek elleni védelmére. Foglalkozott a felszíni vizek öntisztulásának kérdéseivel, a Balaton víztisztaságával.

1905. november 5-én született Tankó Béla biokémikus, egyetemi tanár, a debreceni Biokémiai Intézet igazgatója. Munkássága során kutatta a foszforsav, illetve foszforsav-észterek reakcióit a szénhidrát-anyagcserében. Az 50-es években bekapcsolódott a nukleinsavak kutatásába, vizsgálatai különösen a daganatkutatás szempontjából voltak jelentősek.

125 éve

1900. január 1-jén lépett életbe az a hirdeti új nyersolajtvörvény, amely a nyersolaj behozatali vámját aránytalanul növelve, a magyar kőolajipart teljesen a Monarchia olajtermelő országai érdekeinek rendelte alá.

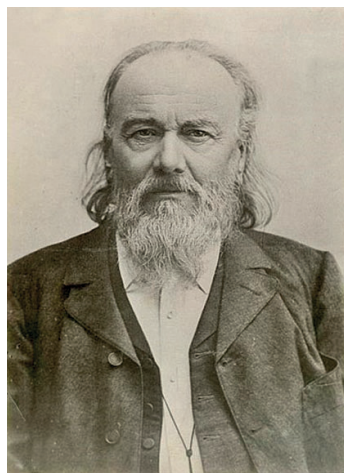
1900. március 21-én született Imre Lajos kémikus, egyetemi tanár. A budapesti

IMRE LAJOS

Tudományegyetemen, a kolozsvári Egyetemen, a debreceni Egyetemen tanított. A radiokémia első nemzetközi hírű magyarországi képviselője volt. Jelentős iskolát hozott létre.

1900. március 23-án hunyt el Zsolnay Vilmos keramikumművész, a pécsi porcelángyár felvirágoztatója. Közreműködött a Wartha Vince által felfedezett eozinmázás technika kidolgozásában, és elsőként alkalmazta dísz tárgyain. Ő ta-

ZSOLNAY VILMOS

lálta fel többek között az épületdíszítésre ma is alkalmazott pirogránitot.

1900. május 26-án született Bécsben Schay Géza fizikokémikus, egyetemi tanár, akadémikus Az MTA Központi Kémiai Intézetének volt az igazgatója. Adszorpciós és reakciókinetikai kutatásokkal foglalkozott. 1923-ban a Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett kémiafizika szakos tanári, majd doktori oklevelet.

SCHAY GÉZA

Az Országos Magyar Királyi Kémiai Intézet és Központi Vegykísérleti Állomás, majd a Nővényegészségügyi Intézet, később a Ruggyantaárugyár lett a munkahelye.

1943-tól 1949-ig ez utóbbi kutató-, ellenőrző és textillaboratóriumát vezette. 1968-ig igazgatta az MTA 1954-ben alapított Központi Kémiai Kutató Intézetét. 1970-es nyugdíjba vonulása után élete végéig az Intézet tudományos tanácsadója maradt. 1952-ben és 1956-ban Kossuth-díjjal tüntették ki. 1948-tól 1965-ig a BME Vegyészmérnöki Karán az Ipari Elméleti Kémiai Tanszék, majd – átszervezése után – a Fizikai Kémiai Tanszék professzora. Kutatóintézeti igazgatóként és tanszékvezetőként egyaránt kimagasló érdemeket szerzett a modern szemléletű fizikai

kémiai kutatás és oktatás megteremtésében. Az MTA 1946-ban levelező, 1954-ben rendes taggá választotta. Éveken át volt elnöke az MTA fizikai kémiai főbizottságának, illetve radiokémiai bizottságának. A keletnémet Berlini Tudományos Akadémia külső tagja, a Francia Kémiai Társaság (SCF) és az Osztrák Kémikusok Egyesülete (GÖCH) tiszteleti tagja volt. Huszonöt éven át volt elnöke az IUPAC magyar bizottságának. 1957-től 1972-ig elnöke, majd tiszteletbeli elnöke volt a Magyar Kémikusok Egyesületének.

1900. július 7-én született Kőnig Rezső vegyészmérnök, gyógyszerkémikus. A Chinoin gyár főmérnöke, vezérigazgatója, majd a Kutatási Főosztály vezetője volt. Tevékenysége jelentős a magyar gyógy-

KŐNIG REZSŐ

szeripar történetében. Számos gyógyszerkészítmény előállításának kidolgozója. Nevéhez kapcsolódik az Ultraseptyl világszabadalma.

1900. november 8-án született Csiky János vegyész, főiskolai tanár. A Műegyetemen, a Kertészeti Főiskolán végzett tevékenysége után 1945-ben Brazíliában, majd az USA-ban dolgozott. Az atlantai főiskola vegyészeti karának lett a dékánja. Kutatási területe a talajkémia, fizikai kémia volt.

1900. december 10-én született Baskai Ernő vegyészmérnök, a Közgazdasági Egyetem Kémiai Technológiai Tanszékének professzora. Jelentős tevékenységet fejtett ki a kémiai ismeretterjesztés terén.

130 éve

1895. január 15-én jelent meg először a Magyar Kémiai Folyóirat.

1895-ben a Magyar Ipar- és Kereskedelmi Bank létrehozta a Zalatnai Kénkovandipar Rt.-t. A részvénytársaság később Brassóban kén-sav- és műtrágyagyárat állított fel.

1895-ben hozták létre Pozsonyban az Apolló Kőolajfinomító-gyár Rt.-t.

1895. augusztus 12-én jött létre a Budapesti Zsolnay-féle Porcelán-fajanszgyár Részvénytársaság, a Budapesti Porcelángyár jogelődje.

1895. április 4-én született Retezár Árpád vegyészmérnök, a Veszprémi Egyetem Ásványolaj- és Széntechnológiai Tanszékének tanszékvezető docense. Kutatómunkáját a Műegyetemen Varga József mellett kőszénkátrányok hidrogénezésével kezdte. Foglalkozott barnaszének huminanyag-tartalmának szerkezetfel-derítésével. Jelentősek a tőzeg hasznosításával foglalkozó kutatásai. Több szabadalmazott eljárást dolgozott ki.

1895. július 6-án született Buzágh Aladár vegyészmérnök, kétszeres Kossuth-díjas

BUZÁGH ALADÁR

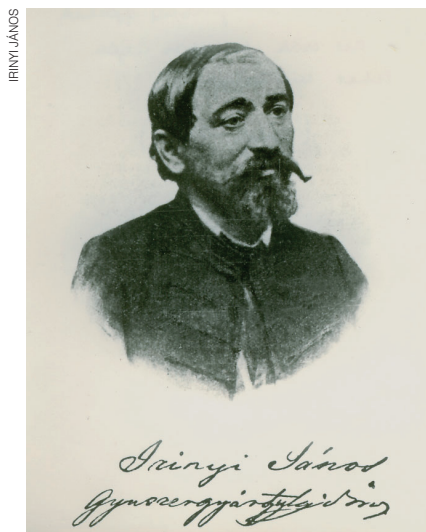
egyetemi tanár, az MTA tagja. A Műegyetemen szerzett oklevelet, majd Lipcsében Wolfgang Ostwald és Berlinben Freundlich mellett dolgozott. Hazatérése után a Tudományegyetemen volt magántanár, majd az 1943-ban megszervezett Kolloidikai Intézet professzorává nevezték ki. A nevéhez fűződik a magyarországi kolloidikai iskola kialakítása, tudományos tevékenysége alatt a hazai kolloidika jelentős eredményeket ért el.

1895. augusztus 5-én hunyt el Rozsnyay Mátyás gyógyszerész és kémikus. Munkássága már a múlt században jó hírnevet szerzett a magyar gyógyszergyártásnak. Olyan kinintartalmú gyógyszerkészítményt talált fel, amelynek nincs keserű íze és ezért elsősorban a gyermekgyógyászatban, nyert alkalmazást. Találományaival a magyar orvosok és természetvizsgálók XIV. fümei nagygyűlésének pályadíját nyerte el.

1895. december 12-én hunyt el Jedlik Ányos István természettudós, feltaláló, bencés

szerzetes, a kísérleti fizika kiváló művelője és oktatója, egyetemi tanár, az MTA tagja. Munkásságának első szakaszában kémiával, elektrokémiával és elektromosságattal, később az elektromosságtan mellett főleg optikai kísérletekkel foglalkozott. 1827–28-ban alakította ki „villamdelejes forgonyát”, amely az első tisztán elektromágneses hatás alapján működő elektromotor volt. 1861-ben fogalmazta meg a dinamo-elektromos elvet. Nagy kapacitású elektromos sűrítője, a „csöves villámfeszítő” az atomtechnikai kutatásokban használt lökés-generátorok előfutára.

1895. december 17-én hunyt el Irinyi János vegyész, feltaláló. A bécsi Polytechni-

IRINYI JÁNOS

kum hallgatójaként elsősorban a kémia érdekelte. Itt tökéletesítette a korábban használatos gyufát, elkészítette „zajongás nélküli” gyufáját. Tanulmányutat tett, és Rohenheimben mezőgazdaságtant tanult. A szabadságharc alatt a nagyváradi löpőgyárat vezette. Jelentősek elméleti kémiai munkái is. Említésre méltó tevékenységet fejtett ki a mezőgazdasági gép- és vegytan területén.

140 éve

1885. március 11-én hunyt el Schay Móric kémikus, az MTA tagja. A pesti egyetemen Wertheim Tivadar tanársegédje volt. A Kereskedelmi Akadémia kémiatanáraként, majd tankerületi főigazgatóként tevékenykedett. Lefordította Fresenius *Anleitung zur qualitativen chemischen Analyse* c. könyvét. Tankönyve: A vegytan alapvonalai (Pest, 1862).

1885. június 16-án hunyt el Molnár János gyógyszerész, analitikus. Hatósági élelmiszer-vizsgálatokat végzett, több ásványvizünket megelemezte.

1885. augusztus 1-jén született Hevesy György Nobel-díjas kémikus, egyetemi tanár, az MTA tiszteletbeli tagja, a haf-

HEVESY GYÖRGY

nium felfedezője. Tanulmányai befejezése után több kutatóintézetben dolgozott, Haber mellett Karlsruhe-ben, majd Rutherford mellett Manchesterben. 1918-ban a Tudományegyetem fizikai kémia tan-

székének tanára lett. 1920-tól Koppenhágában, N. Bohr mellett folytatta kutatásait. Itt fedezte fel 1922-ben D. Coster-rel együtt a periódusos rendszer 72. elemét, amelyet Koppenhága latin nevéől hafniumnak neveztek el. Kiemelkedő jelentőségű kutatómunkát végzett a radioaktív izotópok indikátorként való felhasználásában. A radioaktív indikáció módszerével elért kémiai és sugárbiológiai kutatásainak eredményéért 1943-ban Nobel-díjat kapott.

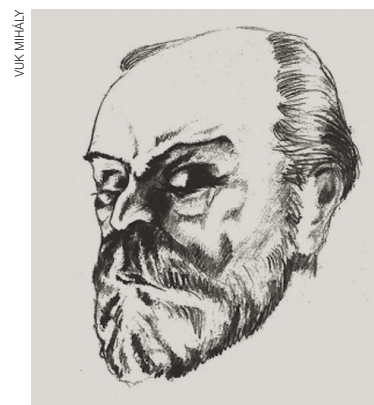
1885. december 15-én született Lechner Geon vegyészmérnök. A Műegyetemen Szarvasy Imre, majd Wartha Vince mellett volt tanársegéd, később az elektrokémiai tanszéken lett adjunktus. Az I. világháborúban elesett. Posztumusz munkáját az MTA 1914-ben Muraközy-Rózsay-jutalommal tüntette ki.

150 éve

1875-ben a Steiner és Grossman cég enyvégyárat alapított Pozsonyban.

1875-ben Erzsébetfalván gyufagyárat létesítettek.

1875. július 13-án született Vuk Mihály vegyészmérnök, műegyetemi tanár, a ké-

VUK MIHÁLY

miai tudományok doktora. 1921–1946 között a Műegyetemen az Élelmiszer-kémiai Tanszék vezetője. Főként bor-

kémiai kutatásaival vált ismertté. Munkássága hazai viszonylatban úttörő a liszt kémiai, konzerv- és erjedéssipari kutatások terén.

175 éve

1850-ben a Pozsony melletti Bósing és Cajla (Bazin és Cajla) közötti területen, Tschida Ferenc kénsvagyárat alapított. E gyárban kezdték el hazánkban az ólomkamrás kénsvagyártást, amihez itt használtak először kén helyett kénkovandot (piritet). Az ehelyütt talált kénkovandóból előzőleg, még a napóleoni háborúk idején ként állítottak elő lőporgyártás céljaira.

1850. szeptember 19-én legfelsőbb elhatározással a József Ipartanodát és a bölcsészkar Mérnöki Intézetét egyesítették. A Mérnöki Intézetet (Institutum Geometricum) a Pesti Tudományegyetem

kalmazhatók megyei-, vagy kincstári mérnöki beosztásban, így a már vizsgázott és engedélyezett működéssel rendelkező mérnökök jegyzékét az érintett rendelkezésre való hivatkozással azzal a kiegészítéssel közöljük, hogy ha valahol ilyen ügyben intézkednek, értesítésünknek megfelelően járjanak el. Buda, 1789. március 26-án.” Az 1851/52. tanévre a József Ipartanoda már egyesített technikai intézetté alakult, melyben a kémiát két évfolyamban tanították: az általános kémiát heti négy, a technikai kémiát heti 6 órában.

1850-ben alapították a Kőbányai Serfőző Társaságot.

1850. július 29-én hunyt el Kerekes Ferenc, a Debreceni Református Kollégium tanára. Munkássága matematikai, kémiai és pedagógiai jellegű volt.

200 éve

1825-ben Telkibányán (Zempléni-hegység) kőedénygyárat alapítottak. A nyersanyagot a közeli Boglyas-hegyen bányászták. Háromnegyed évszázadig működött az üzem, de nem állta a versenyt az osztrák és cseh porcelánnal. Munkásai 1906-ban Hollóházára mentek, az ottani gyárban helyezkedtek el.

225 éve

1800-ban jelent meg Mitterpacher Lajosnak, a pesti Tudományegyetem tanárának *Praelectiones technologicae* c. könyve, melyben az akkori vegyipar gyártmányaira (salétromsav és kénsvav készítése, festés, lepárlás, olajok kivonása stb.) is kitér. Előzőleg (1794-ben) Mitterpacher írta a *Technologia Oeconomica* c. tankönyvet, az első magyar technológiai

MITTERPACHER LAJOS PRAELECTIONES TECHNOLOGICAE

munkát, melyben már az egyetemi vegyészeti oktatás csirái is felfedezhetők.

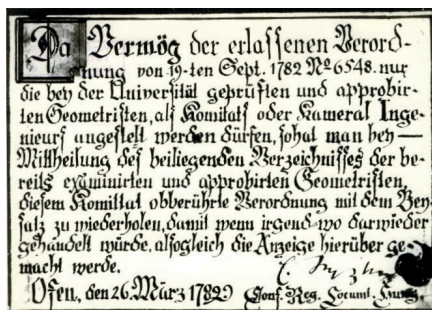
1800-ban adták ki Kolozsvárott Nyulas Ferenc erdélyi orvos munkáját *Az Erdélyi országi orvos vizeknek bontásáról közönségesen* címmel, amely az első magyar nyelvű analitikai könyv volt.

1800-ban Budán jelent meg Winterl Jakab professzornak a *Prolusiones ad chemiam saeculi decimi noni* (Felkészülés a 19. sz. kémiájához) című könyve. E művet Johann Christian Oersted latinról németre fordította és 1803-ban kiadta Regensburgban *Materialen zu einer Chemie des neunzehnten Jahrhunderts* címen.

1800-ban Dercsényi János orvos és mineralógus timsóffőző üze me megkezdte a termelést. Az üzemet Podhering és Kölcsin között építették fel.

1800-ban Szarvason Tessedik Sámuel kezdeményezésére megindították az első répacukorfőzőt.

ELSŐ MÉRNÖKI RENDTARTÁS

bölcsészkarán 1782-ben alapították, és a ferencrendiek kertjének a Reáltanoda utcára néző kis épületében, a mai Egyetemi Könyvtár helyén működött. Az intézet kibocsátotta az első mérnöki rendtartást. A rendtartás megköveteli a szaképzettséget és kimondja: „Az 1782. szeptember 19-én kibocsátott, 6548. számú rendelkezés értelmében csak a vizsgált és eredménnyel végzett mérnökök al-

Műszaki mentés

Az *Élet és Irodalom* 2024. november 22-i számában Inzelt Annamária adott hangot aggodalmának a Tungsram felszámolása kapcsán. „Arról nem lehet olvasni, hogy a II. világháború végéig a nemzetközi versenyben élenjárók közé tartozó vállalat védett ipartelepének legalább egy épületét a híradástechnikai ipar múzeumaként hasznosítanák” – írja. Hiszen a Tungsramban világraszóló eredmények születtek. Például Bródy Imre kutatásain alapult a kriptonnal töltött izzó, Bay Zoltán és csoportja mutatta ki, hogy a Holdra küldött rádióhullámok visszaverődnek. A kutatólabort sokáig az MKE egykori elnöke, Pfeifer Ignác vezette, akinek nagy érdemeket tulajdonítanak a Tungsram sikerességében. „A múzeum kiállítási tárgyaihoz ma még megvannak a korábbi

években összegyűjtött anyagok – folytatja Inzelt Annamária. – Nyilván a felszámolóhoz kerültek a Tungsram által tervezett ipartörténeti múzeumnak a szakértők közel négyéves munkájával elkészített anyagai, a megtervezett digitális múzeumi résszel együtt. A majdnem kész gyűjteményt ki lehetne egészíteni a vállalat bezárásakor megmaradt eszközpark anyagaival. Megmentve azokat a széthordástól, a vastelepre kerüléstől. ... Az már igazán csak az álmódosítások kategóriájába tartozik, hogy a védett ipartelepen ne csak a híradástechnikai ipar múzeuma jöjjön létre egy épületben, hanem további épületei adjanak végre otthont az oly sok éve halogatott magyar műszaki, ipari múzeum állandó kiállításainak.”